

GIPOFIZDA QO'LLARNILADIGAN GORMONLAR

Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi

TASHEV BAXTIYOR YULDASHBAYEVICH

Annotatsiya : Ushbu maqola gipofezda qo'llaniladigan dori vositalari ularni olish usullari , tibbiyotda qo'llanilish sohalariga mo'ljallangan . gipofiz boshqa endokrin bezlar faoliyatini boshqaradigan bez hisoblanadi , shuning uchun gormonlarning ahamiyati katta.

Abstract: This article is intended for drugs used in the pituitary gland, methods of their administration, and areas of application in medicine. The pituitary gland is a gland that controls the activity of other endocrine glands, therefore hormones are of great importance.

Аннотация: Статья посвящена лечению опухолей гипофиза, способам их применения и областям применения в медицине. Гипофиз — это железа, которая контролирует деятельность других эндокринных желез, поэтому гормоны имеют большое значение.

Endokrin tizimi organizmda muhim vazifani bajaradi. Unga kiruvchi ichki sekretiya bezlari o'z faoliyati davomida biologik faol moddalar—gormonlar ishlab chiqaradi. Ular organizmning hayot uchun zarur bo'lgan turli fiziologik jarayonlarida qatnashadi va ularni boshqaradi. Aniqrog'i, markaziy nerv tizimi ushbu ichki sekretiya bezlarining gormonlari yordamida organizmdagi har xil fiziologik jarayonlarning bir me'yorda kechishini ta'minlab turadi. Gipofiz bosh miyaning pastki qismida — asosida joylashgan bo'ib, kattaligi noxatdek keladi, u bosh miya gipotalamusining ortig' hisoblanadi va, asosan, 3 qismdan iborat: old, orqa va o'rta bo'laklar. Old va o'rta bo'laklari bez hujayralaridan iborat va adenogipofiz nomi bilan umumlashtiriladi. Old bo'lagida adrenokortikotrop, somatotrop, tireotrop,

follikulostimullovchi, lyuteinlovchi va laktotrop gorm onlar hosil bo'Madi. Ular gipotalamusning maxsus kuchaytiruvchi (rilizing) va susaytimvchi (statin) gormonlari tomonidan boshqarib turiladi. Gipotalamus va gipofizning faoliyati o 'zaro bir-biriga bog'iq bo'lib, teskari aloqa prinsipi bo 'yicha bajariladi. Gormonlar miqdori qonda kamayishi bilan rilizing omillar ajralib, gipofiz faoliyati kuchayadi, yoki aksincha, qonda gormonlar m iqdorining oshishi ularga susaytimvchi ta 'sir ko'rsatadi. Ikkinchi tomondan, gipofizning old qismidan ishlab chiqariladigan gorm onlar boshqa endokrin bezlarga stimullovi ta 'sir ko'rsatadi. Shuning uchun ham gipofiz boshqa endokrin bezlar faoliyatini boshqaradigan bez deb ta'riflanadi.

Gormonlarga xos boigan xususiyatlardan biri ular murakkab kimyoviy tuzilishga ega bo'lib, kichik miqdorda yuqori samarali biologik faol moddalar hisoblanadi. Gormonlar kimyoviy tuzilishiga ko 'ra quyidagi guruhlariga b o 'linadi:

- oqsil va peptid tuzilishidagi gorm onlar (gipotalamus, gipofiz, qalqonsimon bezoldi bezi, me'daosti bezining Langergans orolchalari gormoni).
- steroid birikmalari (buyrakusti bezining p o 'stloq va jinsiy bezlar gormoni).
- aminokislota unumlari (qalqonsim on bez gormoni).

Ichki sekretiya bezlari jumlasiga gipofiz, qalqonsimon bez, qalqonsimon yon bezi, me'daosti bezining Langergans orolchalari, buyrakusti bezi va jinsiy bezlar kiradi. Ular faoliyatining buzilishi gormonlarning kamayishi yoki ko'payishiga va har xil kasalliklarga olib keladi. Ko'pincha gormonlar yetishmovchiligi (gipofunksiya) kuzatiladi. Bunday holatlarda gormonal yoki ular o 'rnini bosadigan boshqa preparatlar qo'laniladi. Ular ko'pincha hayvonlarning ichki sekretiya bezidan, peshobidan olinadi (masalan, insulin, AKTG va hokazo). Ayrim gormonlar esa sintez qilingan. Endokrin bezlar faoliyati oshib ketganida—giperfunksiyada esa antigormonlar preparatlari (ko'pincha, sintetik preparatlar) buyuriladi. Ayrim gormonal va antigormonal preparatlar faqat o'ziga xos ta'sirga ega bo'lib qolmasdan, boshqa farmakologik xossalarga ega bo'lishlari ham mumkin. Shu sabab ular amalda ko'p kasalliklarni davolashda qo'laniladi (masalan, AKTG, prednizolon va boshqalar

allergiya va yallig'anishga qarshi qo'laniladi). Hayvon a'zolaridan olingan gormonal preparatlar faolligi biologik standartlash yo'li bilan aniqlanadi va ta'sir birligi (TB)da dozalanadi.

Misol uchun gipofez oldini oladigan bazi garmonlar haqida aytsak :

Somatotropin gormoni gipofiz old qismida atsidofil hujayralar tomonidan ishlab chiqariladi. Somatotropin ta'sirida skelet va butun tananing o'sishi ta'minlanadi. Bu gormon yetishmovchiligida o'sish sekinlashib, to'xtab qoladi (pakanalik), ko'p ishlab chiqarilganda esa haddan tashqari o'sib ketish (gigantizm), agar o'sish davri tugagan bo'lsa akromegaliya kasalligi rivoj topadi. Somatotropin anabolik ta'sirga ham ega, peshob bilan azot qoldiqlari chiqarilishining kamayishi bundan darak beradi. Somatotropin qonda qand miqdorini oshiradi (giperglikemiya), lipolizni faollashtiradi, qonda erkin yog'l kislotalari miqdorini oshiradi. Bu gormon hozirda toza holda ajratib olingan.

Tireotrop gormoni qalqonsimon bez gormonlari ishlab chiqarilishini kuchaytiradi. Bu gormon qalqonsimon bez tomonidan yodning yutilishi, tirozinning yodlanishi va gormon sekretsiyasi, tireoglobulin proteoliziga ta'sir qiladi. Tibbiyot amaliyotida qoramol gipofizining old bo'lagidan tozalangan ekstraktitotropin ishlatiladi. Uning faolligi TBda ifodalanib, qalqonsimon bezning faoliyati yetishmovchiligi—gipofunksiyada, miksedema kasalligida tireoidin bilan birga qo'lanadi.

Follikulostimullovchi gormon ayollarning tuxumdonlarida follikulalarning rivojlanishi va estrogenlar sintezini, erkaklarda esa 202 urug' kanalchalari rivojlanishi va spermatogenez jarayonini jonlantiradi. Menopauza gonadotropini (pergonal) follikulostimullovchi faollikka ega preparatdir. Bu preparat menopauzadagi peshobdan ajratib olinadi va follikulalar va estrogenlarning yetishmasligi hamda erkaklarning gipogonadizmida qo'llaniladi.

Luteinlovchi gormon tuxumdonlarda ovulatsiyaga va follikulalarning sariq tanaga aylanishiga, shuningdek, progesteron va estrogenlarning hosil bo'lishida qatnashadi. Urug'donlarda esa Leydig interstitsial hujayralarini qitiqlab, testosteron gormoni ishlanishini oshiradi.

Laktotrop gormon sut bezlari rivojlanishi va laktatsiyani kuchaytiradi. 198 ta aminokislotadan tashkil topgan oqsil. Laktin preparati qora mollar gipofizidan olinib, tug 'ruqdan keyingi emiziklik davrida sut ajralishini oshirish maqsadida beriladi.

Melanostimullovchi gormon gipofiz o'rta bo'lagida ishlab chiqariladi. U ko'rishni, qorong'ulikka moslashishni yaxshilaydi. Mollar gipofizidan olingan gipofizning orqa bo'lagidan ishlab chiqariladigan gormon preparat intermedin oftalmologiya amaliyotida qo'llaniladi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. M .N.M AHSUM OV, X.ALIYEV, M.A.ODILOV, N.A.MUSAYEVA " FARMAKOLOGIYA ASOSLARI" Toshkent " ILM ZIYO " 2007
2. <https://aylimkutubxona.uz/storage/books/October2024/JAS3OukbJhk2ILAiSXY.pdf>